

Το Αντιλεξικόν του Θ. Βοσταντζόγλου και η δημιουργία μιας μικρής κλίμακας σημασιολογικά οργανωμένης βάσης δεδομένων της Σύγχρονης Ελληνικής

Γιώργος Τράπαλης^α, Στέλλα Μαρκαντωνάτου^ο, Μαρία Αλεξοπούλου^ο, Αγγελική Φωτοπούλου^ο, Γιάννης Μαϊστρός^{*}

α: Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο: ΙΕΑ, *: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Abstract: In order to develop a small-scale semantically organized lexical database of Modern Greek, we take advantage of the conceptual categories in the *Antilexicon* [Vostantzoglou, 1962], which is the only dictionary of Modern Greek adopting a concept-based organization. *Antilexicon* belongs to the lexicographic tradition hall-marked by Roget's thesaurus. Furthermore, we evaluate *Antilexicon* as a model concept-based Lexicon for Modern Greek and explain that although its material and organization provide a good basic stock for this purpose, some work is required to upgrade both the linguistic material and the meta-linguistic information to today requirements. We use the concepts of *kinesis* (motion) and *ektelesis* (execution, carrying out) as a case study and have developed a database where all explicitly encoded morphosyntactic facts and semantic relations among the words and the multiword expressions in the *Antilexicon* are formalized.

1. Λίγα ιστορικά για το Αντιλεξικόν.

1.1 Ο Βοσταντζόγλου και οι εκδόσεις του Αντιλεξικού

Ο Θεολόγος Βοσταντζόγλου (1895-1984), έμπορος και δημοσιογράφος, συνέταξε τρία λεξικά: το *Αντιλεξικόν ή Ονομαστικόν της Νεοελληνικής Γλώσσας* (α' έκδοση 1949, β' έκδοση 1962), το *Αναλυτικόν Ορθογραφικόν λεξικόν της Νεοελληνικής Γλώσσας (Καθαρευούσης και Δημοτικής)* (1967) και το *Εικονόγραπτον Ονομαστικόν της Νεοελληνικής Γλώσσας* (1975). Πρόσφατα (1998), κυκλοφόρησε από την κληρονομία του Βοσταντζόγλου μια επανεκτύπωση του *Αντιλεξικού* με παράρτημα έγχρωμων και ασπρόμαυρων εικόνων από το *Εικονόγραπτον* («με εικονόγραπτο συμπλήρωμα»).

1.2 Η «φύση» του Αντιλεξικού και η σχέση του με τα άλλα λεξικά

Το *Αντιλεξικόν* ανήκει στην κατηγορία των **ονομαστικών λεξικών**, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι **θησαυροί** και τα **λεξικά συνωνύμων (ή/και αντωνύμων)**, καθώς και άλλα ειδικά λεξικά με αντικείμενο τις λέξεις και τις σχέσεις τους.

Ο όρος **ονομαστικό λεξικό** είναι ο ελληνικός όρος για το είδος αυτών των λεξικών, αλλά μπορεί να προκαλέσει προβλήματα σε σχέση με τη διεθνή ορολογία, αφού ο όρος **onomastic dictionary** αντιστοιχεί στα Ελληνικά στον όρο **ονοματολογικό λεξικό** και ο κλάδος **onomastics** στον όρο **ονοματολογία**. Τα **ονομαστικά λεξικά** έλκουν την ονομασία τους από το πρώτο τέτοιο λεξικό της Αρχαιότητας, το *Ονομαστικόν* του Πολυδεύκη. Στη διεθνή ορολογία οι θησαυροί και τα λεξικά συνωνύμων ανήκουν στον κλάδο **onomasiology** και ονομάζονται **onomasiological dictionaries**. Σύμφωνα με τους Hartmann-James (1998) ένα **ονομασιολογικό / ονομαστικό λεξικό** οδηγεί τον χρήστη από σχετικά γνωστές έννοιες σε σχετικά λιγότερο οικείες λέξεις, σε αντίθεση με ένα σημασιολογικό λεξικό το οποίο ερμηνεύει σχετικώς άγνωστες λέξεις με γνωστές.

Το *Αντιλεξικόν* δεν είναι λεξικό συνωνύμων / αντωνύμων, αλλά **θησαυρός**, διότι συγκεντρώνει υπό μία λέξη (στην πραγματικότητα υπό έναν **εννοιολογικό κόμβο**) όλες τις λέξεις και φράσεις που συνδέονται σημασιολογικά με αυτήν. Βάση, ασφαλώς, αυτής της οργάνωσης του λεξιλογικού υλικού αποτελεί η συνωνυμία και σε μεγάλο βαθμό η αντωνυμία. Μια ευκρινής διαφοροποίηση του *Αντιλεξικού* από ένα τυπικό λεξικό συνωνύμων αποτελεί το παρακάτω συγκριτικό παράδειγμα:

Κίνηση...αλλαγή θέσης (στο χώρο), μετατόπιση, κούνημα, σάλεμα, κίνημα, μετακίνηση || δράση, δραστηριότητα, ζωηρότητα, ενέργεια, ενεργητικότητα, προσπάθεια, δοσοληψία, εμπορική συναλλαγή, αγοραπωλησία, αλισβερίσι, νταραβέρι || κυκλοφορία || ελιγμός || ζωντάνια
(Σακελλαρίου 1994)

Στο *Αντιλεξικόν*, αντιθέτως, συγκεντρώνονται υπό τον εννοιολογικό κόμβο

320. ΚΙΝΗΣΙΣ

[μεταβολή θέσεως]

ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα, επιρρήματα και επιφωνήματα, τα οποία συνδέονται εννοιολογικά με την έννοια «κίνηση». Αυτό είναι αδύνατον να συμβεί σε λεξικό συνωνύμων, επειδή κάθε λέξη που καταχωρίζεται ως συνώνυμο πρέπει να ικανοποιεί το κριτήριο που ορίζει ότι οι συνώνυμες λεξικές μονάδες πρέπει να ανήκουν στην ίδια λεξική κατηγορία (για να ισχύει η αρχή ότι η συνωνυμία ισούται με δυνατότητα αλληλοϋποκατάστασης στο ίδιο συντακτικό περιβάλλον χωρίς αλλαγή του νοήματος), γι' αυτό τα *ζέστη-ζεστός*, *νίκη-νικώ* ή *πίσμα-επίμονος* δεν αποτελούν συνώνυμα (Μοτσίου 1994:187).

Ακόμη, σε ένα λεξικό συνωνύμων, λέξεις όπως *υποκίνηση*, *ευκινησία*, *περιφορά*, *δόνηση*, *ρυθμός*, *τέμπο* κ.ά. αποτελούν ξεχωριστά λήμματα, παρότι συνδέονται με την έννοια της κίνησης, και δεν καταχωρίζονται στο λήμμα *κίνηση*. Στο *Αντιλεξικό*, η συγκέντρωση και ομαδοποίηση όλων των λέξεων που συνδέονται εννοιολογικά με την κίνηση αποτελεί τον σκοπό της εργασίας.

1.3 Οι ανάγκες για τις οποίες συντάχθηκε το *Αντιλεξικόν*

Το *Αντιλεξικόν* αποτελεί το προϊόν μιας πρακτικής ανάγκης ενός μη γλωσσολόγου. Όπως γράφει ο ίδιος ο Βοστταντζόγλου στα προλεγόμενα στη δεύτερη έκδοση (ε'-στ'):

«Αν λάβωμε υπ' όψη ότι η γλώσσα ενός πολιτισμένου λαού έχει εκατοντάδες χιλιάδες λέξεις και ότι στην ομιλία μας δεν χρησιμοποιούμε παραπάνω από 2000 απ' αυτές, καταλαβαίνουμε αμέσως πόσο φτωχό είναι το λεξιλόγιο των ανθρώπων. Είναι εξακριβωμένο ότι από τις 400,000 λέξεις της αγγλικής γλώσσας ο Μίλτων εχρησιμοποίησε στα έργα του μόνο 8,000 και ο Σαίκσπηρ έφθασε τον εξαιρετικό αριθμό των 20,000. Το μεγαλύτερο μέρος του γλωσσικού πλούτου, λοιπόν, μένει νεκρό, ενώ οι έννοιες που έχει να εκφράση ο άνθρωπος είναι απειράριθμες και δεν είναι δυνατόν να αποδοθούν ικανοποιητικά με λίγες στερεότυπες λέξεις.»

Είναι εμφανές ότι ο Βοστταντζόγλου έχει παιδαγωγικό προσανατολισμό: διαπιστώνει μια γλωσσική αδυναμία, δηλ. την περιορισμένη χρησιμοποίηση του γλωσσικού πλούτου μιας γλώσσας από τους φυσικούς ομιλητές της, και διά του έργου του προσπαθεί, στο μέτρο του δυνατού να τη θεραπεύσει. Πέρα από την ανάγκη εμπλουτισμού του λεξιλογίου, την οποία ασφαλώς θα μπορούσε να καλύψει ένα γενικό

λεξικό, μια άλλη ανάγκη που οδήγησε τον Βοστταντζόγλου στη σύνταξη του *Αντιλεξικού* είναι η απουσία ενός λεξικού που θα βοηθούσε τον ομιλητή της ελληνικής γλώσσας να βρει την κατάλληλη λέξη για κάθε περίπτωση επικοινωνίας.

«Ο Flaubert επέμενε ότι για κάθε έννοια υπάρχει μία λέξη, και μόνο μία, που μπορεί να την αποδώσει με ακρίβεια. Πώς όμως να βρει κανείς αυτή τη “mot juste” του Flaubert μέσα στον αχανή ωκεανό της γλώσσας; Τα συνηθισμένα λεξικά με την αλφαβητική διάταξη δεν τον βοηθούν, κι εδώ ακριβώς έρχονται να προσφέρουν υπηρεσία τα λογικά λεξικά» (σ. στ’).

1.4 Η δομή και οι καινοτομίες του *Αντιλεξικού*

Το λογικό λεξικό που συντάσσει ο Βοστταντζόγλου έχει ως πρότυπό του το λεξικό («Θησαυρό») του Roget, ενώ μινεία γίνεται στα «Συνώνυμα και Συγγενικά» του Πέτρου Βλαστού (1931) και στο πρώτο «ονομαστικό» λεξικό του Πολυδεύκη (1^{ος} αι.).

Ο Βοστταντζόγλου σημειώνει πως στα *λογικά λεξικά* η ύλη παρατίθεται με αυστηρή αλληλουχία των εννοιών, χωρίς καμιά επεξήγηση της σημασίας των λέξεων. Ως προς αυτό καινοτομεί το *Αντιλεξικό*. Πρώτα τίθενται μέσα σε αγκύλες οι επί μέρους έννοιες (=σημασίες) και ακολουθούν οι συνώνυμες και συγγενικές λέξεις. (Ο Βοστταντζόγλου δεν κάνει διάκριση των όρων *έννοια* και *σημασία*, παρότι παραθέτει ορισμένες αρχές της λεξικογραφίας και της «νέας επιστήμης της Σημαντικής», δηλ. της σημασιολογίας). Ο Βοστταντζόγλου πιστεύει ότι έτσι μπορεί κανείς να βρει τη λέξη που θέλει με σιγουριά χωρίς να ανατρέξει σε ερμηνευτικό λεξικό. Επειδή, όμως, και έτσι τίθεται το ζήτημα πώς θα επιλέξει κανείς την κατάλληλη λέξη από το πλήθος των συνωνύμων που παρατίθενται σε κάθε σημασία, ο Βοστταντζόγλου αποφαινεται (σ. ζ’):

«...ας παραδεχθώμε ότι στο κάτω κάτω η αμηχανία του πλούτου είναι προτιμότερη από την αμηχανία της φτώχειας.»

Ένα χαρακτηριστικό δείγμα της παραπάνω δομής του *Αντιλεξικού* απεικονίζει η παράγραφος 49 με τίτλο ΖΕΥΞΙΣ.

49. ΖΕΥΞΙΣ

[σύνδεσις διά ζεύγματος κ.τ.τ.]

Ουσ. ζεύξις. [διά γεφύρας] γεφύρω-σις, -μα.

[άνωθεν] επίζευξις. [παράλληλος σύνδεσις] σύζευξις, συζυγία.

[ένωσις υπό τον αυτόν ζυγόν] ομοζυγία.

ζεύγμα, ζευκτήρ, ζυγόν | γέφυρα, γεφύρωμα,

κ. γεφύρι. [τέχνη] γεφυροποι-ία, -ός.

P.μ. ζευγνύω | γεφυρώνω | επιζευγνύω, συζευγνύω.

Επίθ. εζευγμένος, ζευκτός | συνεζευγμένος,

συζυγής | ομόζυγος. [αντ.] άζευκτος, κ. άζευτος

| αγεφύρωτος.

ζευκτήριος, συζευκτικός | γεφυρωτικός.

2. Το λημματολόγιο

Το λημματολόγιο του «Αντιλεξικού» απηχεί τη γλωσσική κατάσταση της προ πεντηκονταετίας Ελληνικής, αφού η δεύτερη συμπληρωμένη έκδοση έγινε το 1962. Ο Βοστταντζόγλου, όπως δηλώνει ο ίδιος, αποδελτίωσε τη μέχρι εκείνη την περίοδο λεξικογραφική παραγωγή. Δοθέντος ότι τα μέχρι τότε σημαντικά γλωσσικά λεξικά ήταν

της *Πρωίας*, του *Δημητράκου* και του *Σταματάκου*, ενώ από πλευράς συνωνύμων υπήρχε μόνο το λεξικό *Συνώνυμα και Συγγενικά* του Πέτρου Βλαστού, αντιλαμβανόμαστε ότι το υλικό του ήταν μεν πλούσιο, όχι όμως εκσυγχρονισμένο, υπό την έννοια ότι στα παραπάνω λεξικά υπάρχει επαρκής κάλυψη της λόγιας γλώσσας, εν πολλοίς και της λαϊκής, αλλά κυρίως μέσω των γραπτών καταγραφών τους. Η προφορική καθημερινή γλώσσα υποεκπροσωπείται, κάτι που συνεχίστηκε λεξικογραφικά και στα γενικά λεξικά της γλώσσας μας μέχρι τη δεκαετία του '90.

2.1 Σύγκριση λημματολογίου του *Αντιλεξικού* με σύγχρονα γενικά λεξικά

Η απόσταση που χωρίζει το λημματολόγιο του *Αντιλεξικού* από τη σύγχρονη εποχή ελέγχθηκε με σύγκριση μεγάλων τμημάτων του με αντίστοιχα του *Λεξικού της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (ΛΝΕΓ²) και του *Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής* (ΛΚΝ).

Από τη σύγκριση μπορούν να συναχθούν ορισμένα κατ'αρχήν συμπεράσματα:

1. Τα λημματολόγια των ΛΝΕΓ² και ΛΚΝ συμπίπτουν σε μεγαλύτερο βαθμό από όσο το λημματολόγιο του *Αντιλεξικού* με καθένα από τα άλλα δύο λεξικά. Αυτό δείχνει ότι ο Βοστταντζόγλου εν σχέσει με τα άλλα τα δύο λεξικά δεν περιγράφει την ίδια γλωσσική κατάσταση και δεν έχει παρεμφερή κριτήρια επιλογής λημμάτων.
2. Από το *Αντιλεξικό*, στο δείγμα του γράμματος Μ για παράδειγμα, απουσιάζουν λέξεις όπως **μονώροφος, μοντάζ, μοντάρω, μόντελιγκ, μοντελισμός, μόντεμ, μοντέρ, μονωτικός, μορατόριουμ, μοριοδότηση** κ.ά.

Πρώτον, οι λέξεις αυτές είναι με απόλυτη βεβαιότητα εν χρήσει στη σύγχρονη Ελληνική, και, δεύτερον, στην πλειονότητά τους είναι ξενικής προελεύσεως· τρίτον, αν εξαιρέσουμε τις ξένες «προσαρμοσμένες» λέξεις, τότε η απόκλιση του λημματολογίου του *Αντιλεξικού* από των δύο άλλων λεξικών είναι μικρή ή αμελητέα. Αυτό σημαίνει ότι και ως έχει το λημματολόγιο του *Αντιλεξικού* μπορεί να καλύψει επαρκώς τις ανάγκες του ελληνόφωνου κοινού, αφού οι περισσότερες από τις λέξεις που απουσιάζουν δεν ενδείκνυνται για συνωνυμικές αναζητήσεις ή δεν έχουν συνώνυμα. Πέρα όμως από τα συνώνυμα, στο πλαίσιο της συγκρότησης ενός γλωσσικού θησαυρού (thesaurus), όπου δεν είναι η συνωνυμία το κύριο μέλημα αλλά η συσσώρευση συγγενών / συναφών λέξεων κάτω από μια έννοια – κεφαλή (ή «οδηγό»), οι λέξεις που λείπουν θα ήταν απαραίτητες. Το *Αντιλεξικόν* είναι θησαυρός και όχι λεξικό συνωνύμων, συνεπώς το **λημματολόγιό του χρειάζεται ενημέρωση**. Τέταρτον, το *Αντιλεξικόν* περιέχει λέξεις όπως **μόνωτος, μορεοφυτεία, μορεών, μόρικος, μορμύρος, μορντάν, μορόζα, μόρσιμος** κ.ά. οι οποίες δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως σύγχρονες ή απαραίτητες σε ένα σύγχρονο νεοελληνικό λημματολόγιο.

Συνεπώς, το *Αντιλεξικόν*:

1. **χρειάζεται και μια εξαρχής εκκαθάριση και ενημέρωση του λημματολογίου του**, ώστε να αποκτήσει σύγχρονη φυσιογνωμία
2. **πρέπει να προσαρμοσθεί η λόγια μορφολογία του λημματολογίου στη σύγχρονη νεοελληνική** (π.χ. τα *μόνωσις, μονωτήρ* πρέπει να γίνουν *μόνωση, μονωτήρας*).

3. Δομή του *Αντιλεξικού*

3.1 Η εννοιολογική ιεραρχία

Το *Αντιλεξικόν* αποτελείται από τρία κύρια μέρη:

Α. **την ιεραρχία των εννοιών** (βλ. Εικόνα 1): Ο Βοστταντζόγλου ακολούθησε το τρόπο οργάνωσης και ταξινόμησης των εννοιών του Roget, ο οποίος αποτελεί απόρροια των

φιλοσοφικών του αναζητήσεων (Hullén 2004: 329). Αφετηρία της κατηγοριοποίησης αποτελεί η έννοια είναι «ΕΙΝΑΙ» από την οποία εξαρτώνται άλλες έννοιες ιεραρχικά διατεταγμένες.

Β. το κυρίως μέρος: Η γλωσσική ύλη ταξινομείται σε ενότητες οι οποίες φέρουν το όνομα εννοιών-φύλλων της εννοιολογικής ιεραρχίας,

Γ. το ευρητήριο: Δίνεται αλφαβητικά διατεταγμένη όλη η γλωσσική ύλη με παραπομπή κάθε λέξης στον αριθμό της έννοιας όπου έχει ταξινομηθεί.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, οι ενότητες «διαβάζονται» ως σημασιολογικοί κόμβοι κάτω από τους οποίους οργανώνεται ο λεξικός πλούτος, ο οποίος στη συνέχεια κατηγοριοποιείται περαιτέρω (εισάγονται και επιπλέον κόμβοι).

Από τα παραπάνω εύκολα μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι ο ρόλος των εννοιών στο λεξικό του Βοστάντζόγλου είναι διττός: αφ' ενός λειτουργούν ως σημασιολογικοί κόμβοι κάτω από τους οποίους συγκεντρώνεται και οργανώνεται το γλωσσικό υλικό, αφ' ετέρου αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της ιεράρχησης των ιδεών (δηλ. του πρώτου μέρους του λεξικού) και του κύριου μέρους του λεξικού (δηλ. της παράθεσης των λεξημάτων).

Σχηματικά, η ιεράρχηση των ιδεών στο *Αντιλεξικό* του Βοστάντζόγλου παίρνει την μορφή της Εικόνας 1.

3.2 Οι σημασιολογικές σχέσεις που αναγνωρίστηκαν

Η εννοιολογική ιεραρχία μπορεί να αναπαρασταθεί με ένα δέντρο-διάγραμμα όπου κάθε κόμβος αντιστοιχίζεται σε μία μόνο έννοια. Διαφορετικές εποπτικές επιλογές / τυπογραφικά μέσα έχουν χρησιμοποιηθεί για να κωδικοποιήσουν ποικίλες λεξικές σημασιολογικές σχέσεις, οι οποίες δεν συμπίπτουν παρά μόνο επικαλύπτονται μερικώς με καθιερωμένες σημασιολογικές σχέσεις, όπως η συνωνυμία και η αντωνυμία. Θέλοντας να τυποποιήσουμε τη σχέση μεταξύ της εννοιολογικής ιεραρχίας και της αναπαράστασής της ορίζουμε τις εξής σχέσεις:

3.2.1 Αναπαράσταση έννοιας

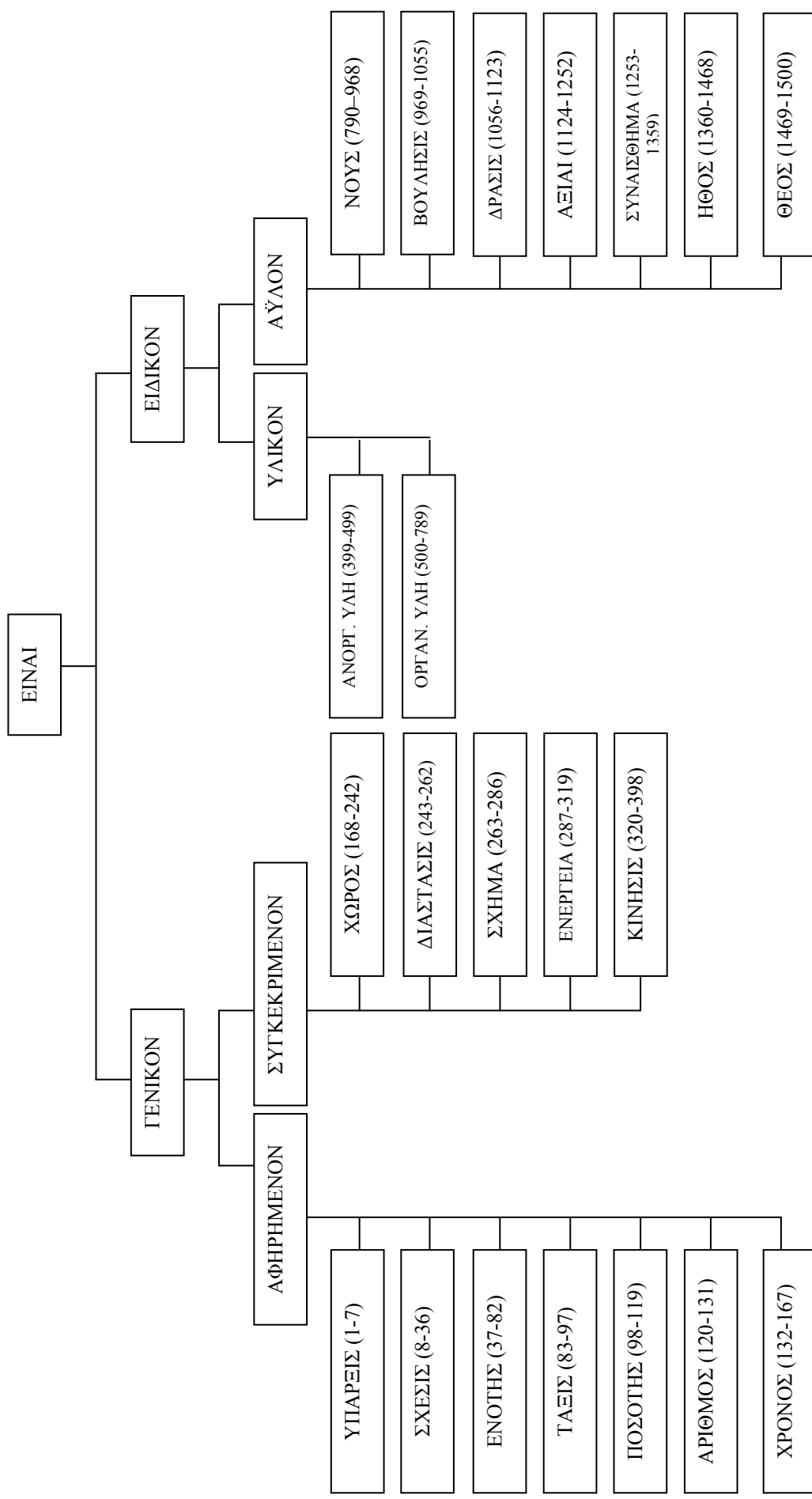
Ορίζεται μία συνάρτηση από το σύνολο των κόμβων στο σύνολο των εννοιών, έτσι ώστε ένας κόμβος (n_i) να αναπαριστά μία και μόνο έννοια και αντίστροφα.

Σχηματικά (βλ. Εικόνα 2), ο κόμβος n_1 είναι ο μοναδικός που αναπαριστά την έννοια «320. ΚΙΝΗΣΙΣ» που σχετίζεται υπωνυμικά με την έννοια «ΚΙΝΗΣΙΣ» της ιεραρχίας. Η έννοια «320. ΚΙΝΗΣΙΣ» είναι έννοια-φύλλο αλλά όχι και η έννοια «ΚΙΝΗΣΙΣ».

3.2.2 Όνομα έννοιας

Ένα ουσιαστικό w_i είναι το όνομα ενός κόμβου n_i εάν και τα δύο μπορούν ελεύθερα να χρησιμοποιηθούν για να απεικονίσουν την ίδια έννοια στο σύνολο των εννοιών του *Αντιλεξικού*.

Εικόνα 1: Η ιεράρχηση των εννοιών



Ορίζεται μία συνάρτηση από το σύνολο των εννοιών στο σύνολο των ονομάτων, η οποία αντιστοιχίζει μία έννοια σε ένα μόνο όνομα. Ένα όνομα μπορεί να συνοδεύεται από περιγραφή της εννοίας σε ορθογώνιες αγκύλες.

Σχηματικά (βλ. Εικόνα 2), «320. Κίνησις» είναι το όνομα του κόμβου n_1 εφόσον και τα δύο (τόσο το «320. Κίνησις» όσο και το n_1) απεικονίζουν την ίδια έννοια.

3.2.3 Ένταξη εννοίας

Μια λέξη w_j βρίσκεται στη σχέση ένταξης εννοίας με την έννοια που αναπαριστάται από τον κόμβο n_i , αν εμφανίζεται μέσα στον κειμενικό χώρο του *Αντιλεξικού* που χαρακτηρίζεται από αυτή την έννοια, ή, ισοδύναμα, εάν εμφανίζεται στο Ευρετήριο του *Αντιλεξικού* με παραπομπή στην έννοια που αναπαριστάται από τον κόμβο n_i ¹.

Ας σημειωθεί ότι η σχέση ένταξης εννοίας δεν είναι μία συνάρτηση από το σύνολο των λέξεων στο σύνολο των κόμβων, αλλά απεικονίζει όλες τις λέξεις πάνω στο σύνολο των κόμβων (δηλαδή, κάθε λέξη μπορεί να βρίσκεται κάτω από έναν ή περισσότερους κόμβους).

Σχηματικά (βλ. Εικόνα 3), τα «βιαία κίνησις» και «σφοδρά κίνησις» εντάσσονται στον σημασιολογικό κόμβο n_1 μέσω ενός δικτύου υποσημασιών που οδηγούν σε αυτόν.

3.2.4 Αντίθεση εννοίας

Δύο κόμβοι παριστούν αντίθετες έννοιες εάν στον χώρο του *Αντιλεξικού* οι εν λόγω έννοιες εισάγουν χώρους όπου το λεξικό υλικό αντιπαράκειται. Ας σημειωθεί ότι το σύνολο των ονομάτων των αντίθετων εννοιών δεν εξαντλεί τα αντωνυμικά ζεύγη στην ύλη του *Αντιλεξικού*.

Σχηματικά (βλ. Εικόνα 4), οι κόμβοι n_1 και n_2 που αναπαριστούν τις έννοιες «320. Κίνησις» και «321. Ακίνησια» βρίσκονται σε σχέση αντίθεσης εννοίας, καθώς τα ονόματα των εννοιών που αναπαριστούν βρίσκονται σε σχέση αντωνυμίας.

Ακολουθεί η αναγνώριση των σχέσεων που εξετάστηκαν παραπάνω σε μια πραγματική σελίδα του λεξικού του Βοστταντζόγλου.

Σημασιολογικοί κόμβοι σε σχέση αντίθεσης

Σχέση ένταξης

ΜΕΡΟΣ XII. ΚΙΝΗΣΙΣ

320. ΚΙΝΗΣΙΣ [μεταβολή θέσεως]

321. ΑΚΙΝΗΣΙΑ [έλλειψις κινήσεως]

Υπερκείμενος κόμβος κάτω από τον οποίο οργανώνονται οι σημασιολογικοί κόμβοι

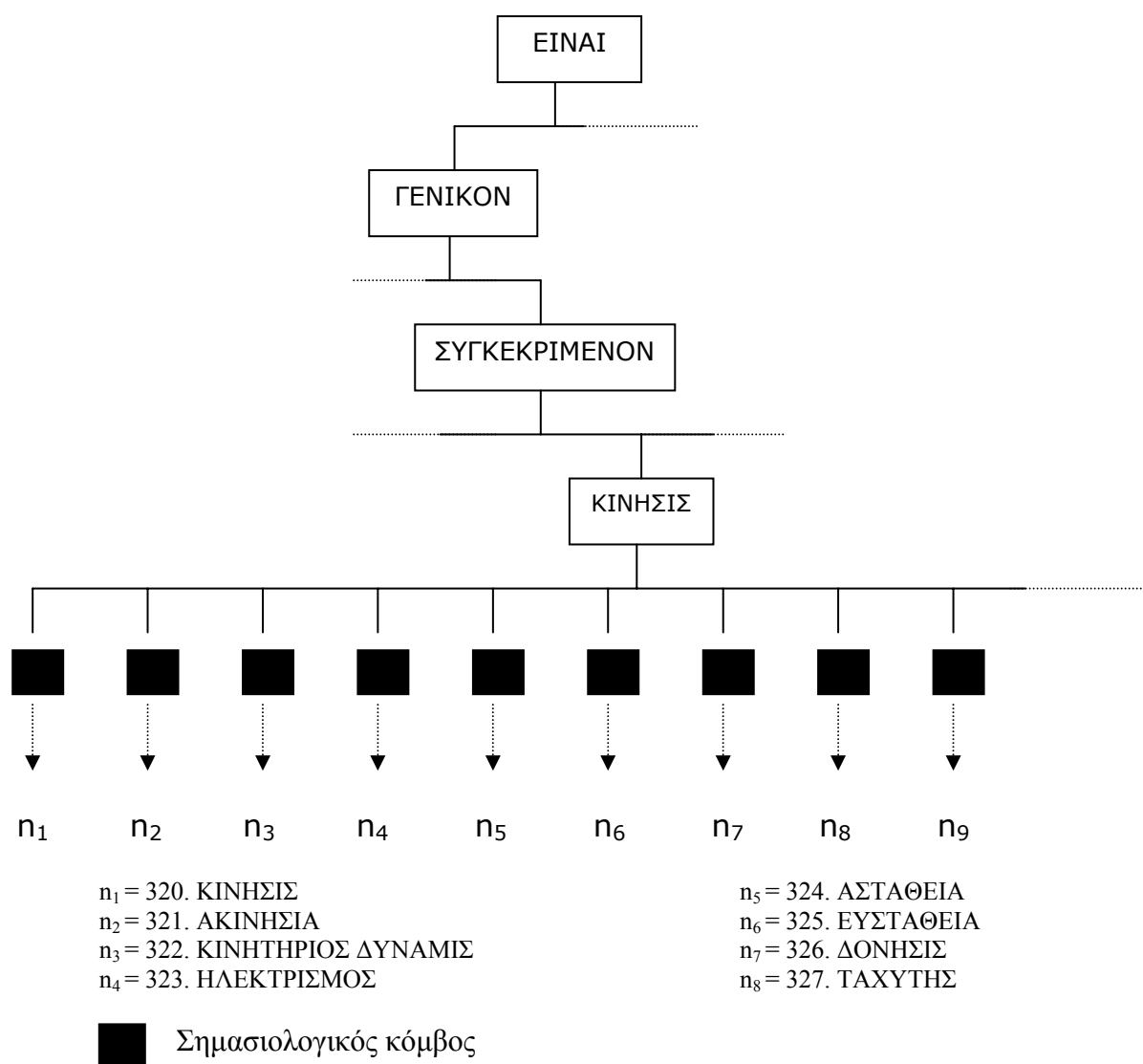
Οὐσ. κίνησις, κίνημα, κ. κούνημα, σάλεμα, ἀποσβεννυμένη-, ἐπιβραδυνόμενη-, ἐπιταχυνόμενη- κίνησις | ταχεία κίνησις, <ταχύτης, 327> | βιαία-, σφοδρά- κίνησις, <ὄρμη, 477>. ἄκουσια-, αὐτόματος-, μηχανική- κίνησις. [ἐκουσία κίνησις] αὐτοκίνησια -ίνηςις. [κατὰ θέλησιν ἄλλου] ἑτεροκίνησια, ὑποκίνησις, 1013. [μερῶν μηχανῆς κ.τ.τ.] ἐνέργεια, λειτουργία. [σύστημα ἢ τρόπος λειτουργίας] μηχανισμός, ἀκατάπαυστος-, αἰνάος- κίνησις, αἰετικίνησια, <στάσις, 983>. [κινητικὴ ἱκανότης] κινητικότης, <ἐκκίνησια, 329> | ἠλαττωμένη-, μειωμένη- κινητικότης, ὑποκίνησια, <δυσκίνησια, 330>.

Οὐσ. ἀκίνησια, ἀδράνεια, ἡρεμία, ἡρεμος κατάσταση, <ἡσυχία, 340>. [ἀκίνησια ὕδατος] λίμνασμα, [ἀπο]τελμάτωσις, στάσιμος κατάσταση, στασιμότης, νέκρα, <ἀπραξία, 1057>. στάσις εἰς προσοχὴν. [ἀναγκαστικὴ καὶ πολυώρος ἀκίνησια] κ. [ξερ]οστάλιασμα. [ἀπώλεια τῆς κινητικῆς ἱκανότητος] παραλυσία, παράλυσις, κ. πιάσιμο. [ἀπὸ ἀμχανίαν, ἐκπληξιν, τρόμον, φόβον κ.τ.τ.] ἀπολίθωσις, κ. πέτρομα. [πρόσκατρος ἀπώλεια] κέρκη, 330, <λήθαργος, 623>. [τὸ νὰ εἶναι τι ἀμετακίνητον] ἀκινήτοτης, ἀμετακίνησια, τὸ ἀμετακίνητον, <σταθερότης, 325>.

1. περρωτὸ καλντιρίμι | 2. ἄλλοιθον τείχος.

Εικόνα 2: Σημασιολογικές σχέσεις στις σελίδες του *Αντιλεξικού*

¹ Μερικές λέξεις εμφανίζονται στο κείμενο αλλά λείπουν από το Ευρετήριο, π.χ. σταθερότης, 321). Πρόκειται περί τυπογραφικών λαθών, προφανώς.

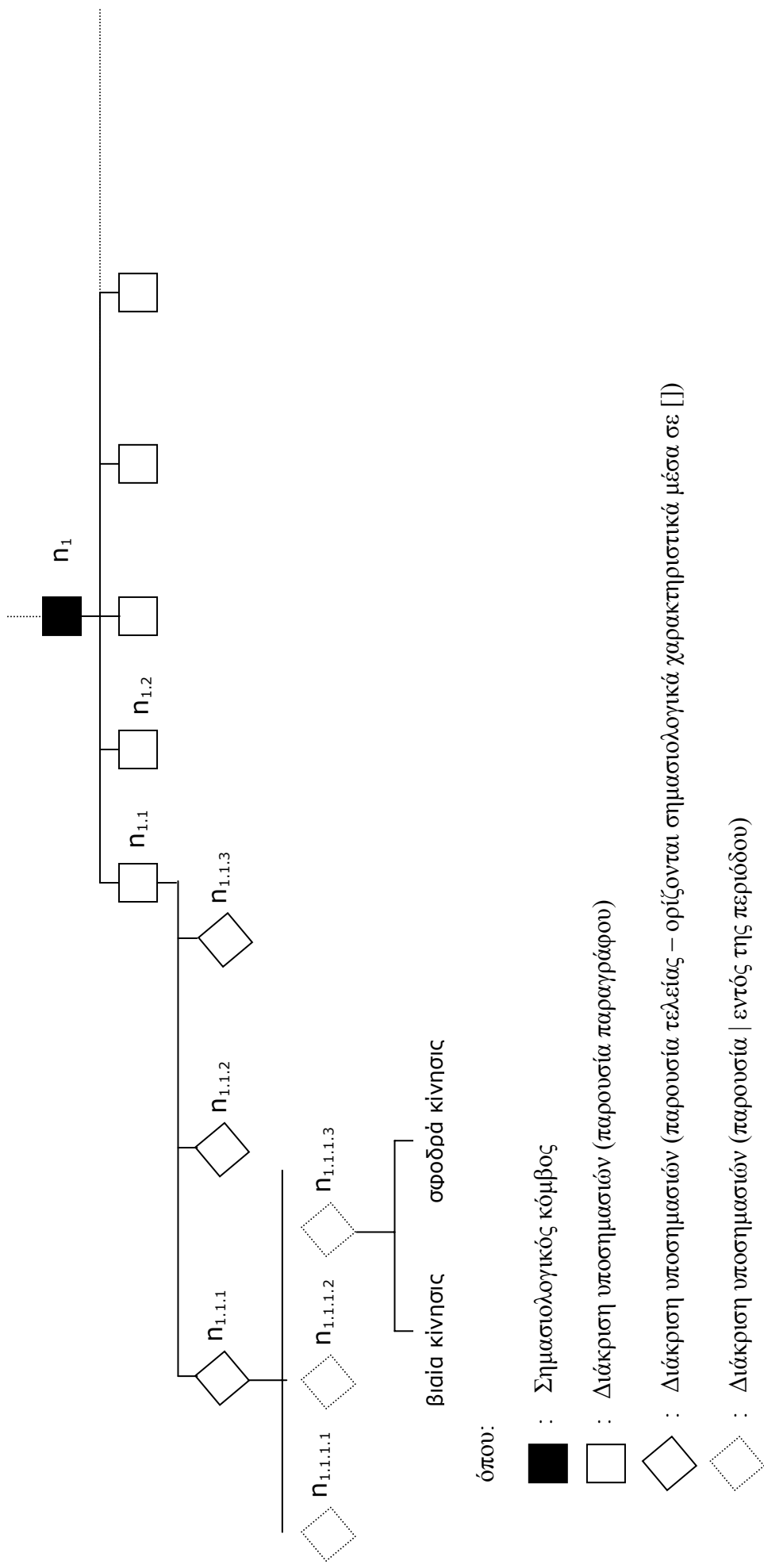


Εικόνα 3: Αναπαράσταση και όνομα εννοίας

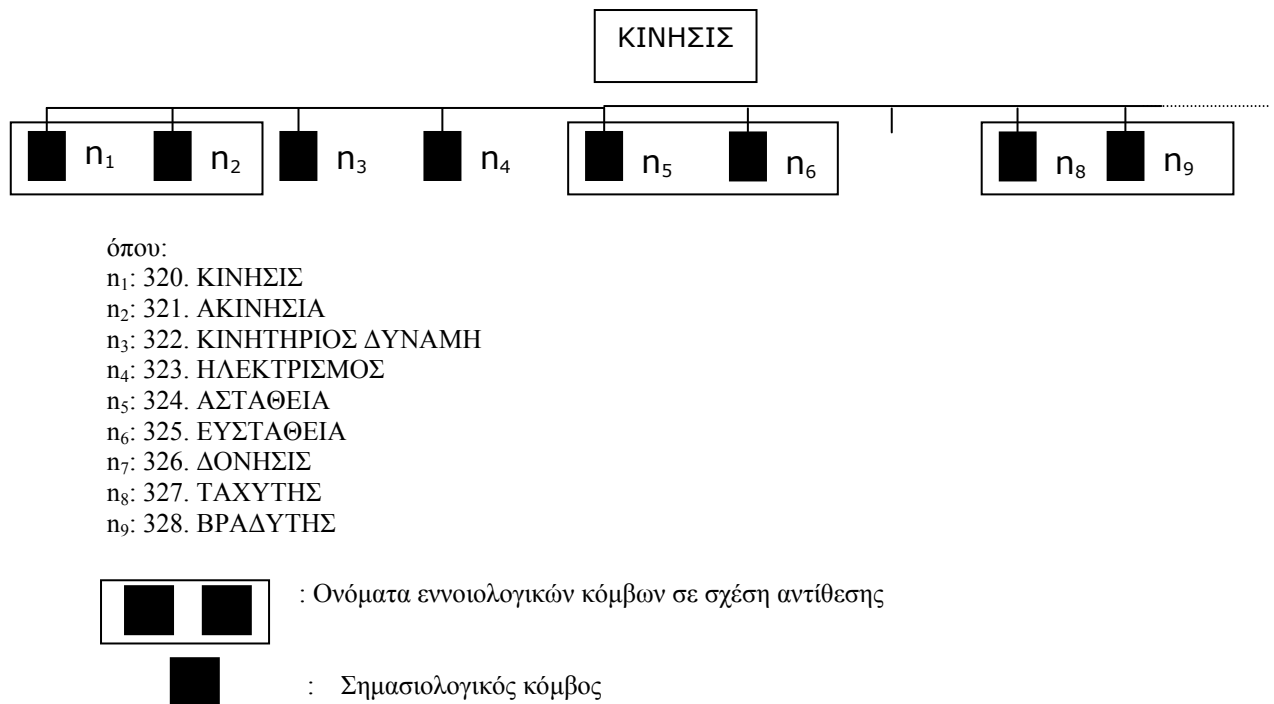
4. Παρατηρήσεις στις σημασιολογικές σχέσεις του *Αντιλεξικού*

Ως δείγμα μελέτης λαμβάνεται ο κόμβος **1060. ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ**

Μελετώντας το τμήμα των ουσιαστικών διακρίνουμε 10 εννοιολογικές ενότητες. Οι 7 πρώτες αναφέρονται σε υποπεριπτώσεις της έννοιας-κεφαλής με βάση κάποιο διακριτικό σημασιολογικό χαρακτηριστικό (π.χ. το είδος της εκτελούμενης πράξης, το αντικείμενο της εκτελούμενης πράξης κ.λπ.). Το αν υπάρχουν ή όχι κριτήρια επιλογής αυτών των διακριτικών χαρακτηριστικών που λειτουργούν και ως ιεραρχικοί δείκτες, θα εξεταστεί σε επόμενη ενότητα. Οι 3 τελευταίες ενότητες αναφέρονται στον **δράστη** (με σημασιολογική ορολογία) και θησαυρίζουν λέξεις με βάση αντίστοιχα χαρακτηριστικά. Στην παρούσα ενότητα ενδιαφερόμαστε για τον βαθμό κάλυψης των συνωνύμων και αντωνύμων, καθώς και του συναφούς λεξιλογικού υλικού με τη λέξη-κεφαλή ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ. Επίσης, θα επισημανθούν προβλήματα που σχετίζονται με τη λειτουργικότερη σημασιολογική σήμανση («μαρκάρισμα») των λέξεων που σωρεύονται σε κάθε μία από τις παραπάνω ενότητες, καθώς και με τα επέχοντα θέση ορισμού σημασιολογικά χαρακτηριστικά, ως προς την ακρίβειά τους.



Εικόνα 4: Ένταξη εννοίας



Εικόνα 5: Αντίθεση έννοιας

4.1 Διάκριση υποσημασιών ανά εννοιολογικό κόμβο: ακρίβεια των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών που ορίζουν σημασιολογικές ενότητες

Το πρώτο θέμα που τίθεται είναι αν η παράθεση λέξεων στην ίδια ενότητα (δηλ. υπό κοινό διαφοροποιητικό σημασιολογικό γνώρισμα) συνιστά κριτήριο συνωνυμίας. Π.χ. κατά πόσον οι λέξεις *απεργασία*, *εκπόνησις*, *φιλοπόνησις*, που υπάγονται στην ίδια ενότητα [επιμελής εκτέλεσις] συνιστούν συνώνυμα. Εν προκειμένω, οι λέξεις αυτές έχουν μία σχέση *χαλαρής συνωνυμίας*, εφόσον είναι συνυπώνυμες (υπερώνυμη έννοια *επιμελής εκτέλεσις*), εμπεριέχουν δε ως κοινά τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά +εκτέλεσις, +επιμέλεια. Αυτό που δεν τις καθιστά απολύτως συνώνυμες (όχι ταυτόσημες) είναι η απουσία υποκαταστασιμότητας στη χρήση. Το κριτήριο της υποκαταστασιμότητας δεν είναι απολύτως αναγκαίο για την αναγνώριση συνωνυμικής σχέσης, παίζει όμως καθοριστικό ρόλο στη δυνατότητα που παρέχει στον ομιλητή να επιλέξει την κατάλληλη για την περίπτωση λέξη. Παράλληλα, για τον ειδικό παίζει σπουδαίο ρόλο στη σημασιολογική ανάλυση και ταξινόμηση των λέξεων. Σε ένα λεξικό συνωνύμων, τέτοιου είδους σημάνσεις δεν είναι απαραίτητες, τουλάχιστον με την ως τώρα μορφή που συντάσσονται αυτά τα λεξικά διεθνώς, πολύ περισσότερο σε έναν θησαυρό που σωρεύει συναφείς λέξεις υπό ένα εννοιολογικό πεδίο. Στην περίπτωση όμως του *Αντιλεξικού*, η ύπαρξη τέτοιων σημασιολογικών δεικτών χρήσεως είναι καταστατικού χαρακτήρα, αφού ο ίδιος ο Βοστταντζόγλου σε αυτούς εντοπίζει μία από τις καινοτομίες του λεξικού του. Αναγνωρίζει βέβαια κανείς ότι αυτού του είδους η διάκριση, ειδικά και με το κριτήριο της υποκαταστασιμότητας ήταν ανέφικτη για τον

Βοσταντζόγλου, αφού ακόμη και σήμερα παρέχει σημαντικές μεθοδολογικές και σημασιολογικές δυσκολίες. Παρά ταύτα, είναι χρήσιμο να επισημανθούν ορισμένα στοιχεία.

Ξεκινώντας από τις τρεις λέξεις που προαναφέρθηκαν, διαπιστώνουμε ότι χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές περιπτώσεις:

Απεργασία, του ρήματος *απεργάζομαι*, για κάτι κακό, για δόλια, υπονομευτική πράξη. (Η λέξη στα Νέα Ελληνικά μάλλον δεν χρησιμοποιείται, όπως τεκμηριώνεται από έρευνα σε λεξικά και σώματα κειμένων).

Εκπόνησις, πρόκειται για «εύσημη λέξη», λέξη που χρησιμοποιείται για τη διαδικασία υλοποίησης εργασίας, μελέτης, σχεδίου κ.λπ., δηλώνοντας την καταβολή κόπου για πραγματοποίηση.

Φιλοπόνησις, επίσης «εύσημη λέξη», για την ευχρηστία της οποίας ισχύουν όσα και για την *απεργασία*, δηλώνει κυρίως την εργατικότητα (φιλοπονία) με την οποία εκτελείται ένα έργο.

Οπωσδήποτε, η απόσταση μεταξύ *απεργασίας* και *εκπόνησης* / *φιλοπόνησης* είναι μεγάλη και θα δικαιολογούσε και διάκρισή τους.

4.2 Πληρότητα υποσημασιών ανά εννοιολογικό κόμβο

Ως προς την πληρότητα, κρίνοντας πάντα με βάση τα σημερινά δεδομένα, στην ίδια εννοιολογική ενότητα θα μπορούσαν να υπαχθούν και τα *φιλοτέχνηση* (επιμελής εκτέλεση έργου τέχνης), *δούλεμα* (έργου τέχνης / λόγου, με επικάλυψη με το επεξεργασία). Στην ενότητα [καθ' ολοκληρίαν] θα μπορούσαν να συμπληρωθούν τα *πραγμάτωση*, *υλοποίηση*, και στα Αντώνυμα τα *αναστολή*, *ακύρωση*.

Αντιθέτως, τα παρατιθέμενα στην πρώτη ενότητα «κοινά» (δηλαδή λαϊκά ή δημοτικά) *γένωμα*, *γίνωμα*, *κάωωμα*, συγχρονικά κρίνοντας, θα μπορούσαν να απουσιάζουν, ιδίως τα δύο πρώτα. Το δε *κάωωμα*, λόγω της πολυσημίας του και της βιωματικής χρήσης του στη λογοτεχνία, δύσκολα θα μπορούσε να σταθεί δίπλα στα *εκτέλεσις*, *επιτέλεσις*, *τέλεσις*, *ενέργεια*, *διενέργεια* χωρίς χαρακτηρισμό επιπέδου χρήσεως:

Εκτέλεση έργου, εντολής, απόφασης

**κάωωμα* έργου, εντολής, απόφασης

Ομοίως, περιτεύει το *εργάτης* στην 8η ενότητα, για το οποίο σημειώνεται το υποσελίδιο παράδειγμα *εργάτης της ίδιας του καταστροφής*. Ο Βοσταντζόγλου, ενδιαφερόμενος και για τη λογοτεχνία αποθησαυρίζει και οριακές αλλά λογοτεχνίζουσες περιπτώσεις, αλλά σε μια νέα θεώρηση του υλικού του αυτές οι καταγραφές περιτεύουν.

4.3 Υπαγωγή και διάταξη συνωνύμων και αντωνύμων ανά υποσημασία

Η ακρίβεια των ορισμών που λειτουργούν ως διαφοροποιητικά σημασιολογικά χαρακτηριστικά ελέγχεται σε ορισμένες περιπτώσεις. Ξεκινώντας από την ίδια τη λέξη-κεφαλή του εννοιολογικού κόμβου, έχουμε τον εξής ορισμό

ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ [αποτελείωσις έργου συμφώνως προς οδηγίες ή πρόγραμμα]

Η λέξη *αποτελείωσις* περιορίζει σημασιολογικά τη λέξη *εκτέλεση* στο τελευταίο στάδιο της υλοποίησης έργου, συγγεντάς τη έτσι με τη λέξη *ολοκλήρωση* και κυρίως με τη λέξη *αποπεράτωση*. Χρήσεις, όμως, όπως οι παρακάτω

(1) κατά την εκτέλεση των εργασιών στήριξης της γέφυρας σημειώθηκε κατολίσθηση

(2) η εκτέλεση του έργου ολοκληρώθηκε

δείχνουν ότι η εκτέλεση αναφέρεται στη διαδικασία αποπεράτωσης / υλοποίησης ενός έργου, γι' αυτό και αν αντικαταστήσουμε τη λέξη με τον ορισμό της στο *Αντιλεξικό* έχουμε

- (3) κατά την *αποτελείωση σύμφωνα με τις οδηγίες* των εργασιών στήριξης της γέφυρας σημειώθηκε κατολίσθηση
 (4) η *αποτελείωση σύμφωνα με τις οδηγίες* του έργου ολοκληρώθηκε

Η (3) αποκτά άλλο περιεχόμενο περιοριζόμενη στο τελευταίο στάδιο των εργασιών, κάτι που δεν προκύπτει από την (1), και στην (4) το ρήμα συνιστά πλεονασμό, αφού η ολοκλήρωση εμπεριέχεται στο ουσιαστικό *εκτέλεση*.

Στην ενότητα 2 όμως δίνεται ο ορισμός [μεταφορά εις την πράξιν θεωρίας, σχεδίου κ.τ.τ.] εφαρμογή. Είναι προφανές ότι τα παραδείγματα (1), (2) έχουν αυτή τη σημασία, η οποία, όπως θα μπορούσε να φανεί και από έρευνα σε σώμα κειμένων, είναι η κύρια σημασία. Αντιθέτως, η σημασία με την οποία προτάσσεται στον κόμβο η λέξη *εκτέλεση* είναι η ετυμολογική σημασία (εκ+τέλεση < τελώ «φέρω εις τέλος, ολοκληρώνω»), η οποία όμως δεν είναι η συνηθέστερη συγχρονικά. Τέτοιες περιπτώσεις υπάρχουν πολλές στα Ελληνικά και τα λεξικά δεν αλλάζουν την εικόνα αυτή. Η ισχυρότερη δε επίδοση του αοριστικού θέματος έναντι του ενεστωτικού επιτείνει τη σύγχυση:

εκτελέστηκε (=ολοκληρώθηκε, έγινε) # *εκτελείται* (=τόρα υλοποιείται, γίνεται). Ασφαλώς, αυτό δεν είναι πρόβλημα του *Αντιλεξικού* το οποίο κατ' ανάγκην στηρίχθηκε στα λεξικά και όχι σε πρωτογενή λεξικολογική έρευνα, αλλά μια νέα απόπειρα εκσυγχρονισμού του υλικού του *Αντιλεξικού*, δεν μπορεί παρά να προτείνει τέτοιες βελτιώσεις, που και λεξικογραφικά θα αποτελέσουν χρήσιμο υλικό. Εν προκειμένω ο κόμβος θα μπορούσε να έχει τον ορισμό:

[διαδικασία υλοποίησης σχεδίου, εντολής, απόφασης, έργου κ.λπ.]
 θέτοντας την [αποτελείωσις έργου...] ως δευτέρα περίπτωση.

Αντίστοιχα προβλήματα μπορούν να εντοπιστούν στην ενότητα 6 [εκτέλεσις κακής πράξεως] όπου το ακριβέστερο θα ήταν [εκτέλεσις αξιοποίνου πράξεως], κάτι που φαίνεται και από τις λέξεις που ακολουθούν (αυτουργία, συνεργία κ.λπ.). Ο όρος «κακή πράξη» είναι ηθικός, ενώ το λεξιλογικό πεδίο περιλαμβάνει λέξεις συναφείς με αδίκημα, δηλαδή έχει σαφώς νομική χροιά. Η υποπερίπτωση [επανάληψις κακής πράξεως] υποτροπή, ελέγχεται ως προς το ότι η υποτροπή δεν είναι απλώς επανάληψη κακής πράξεως, αλλά επανάληψη πράξεως απαγορευομένης για την οποία έχει υπάρξει τιμωρία ή περίοδος ύφεσης (βλ. σχετικά ΛΝΕΓ2, σημ.2). Ωστόσο και εδώ υπάρχει η εξάρτηση από τα λεξικά και την αρχαία σημασία.

Μια ακόμη περίπτωση προβληματικού ορισμού υπάρχει στην ενότητα 4: [επιτηδεία διεξαγωγή υποθέσεως κ.τ.τ.] χειρισμός. Η λέξη *χειρισμός* είναι *media vox*, «μέση λέξη», δηλαδή χρησιμοποιείται και εύσημα και κακόσημα, π.χ. *καλοί / κακοί χειρισμοί*. Όταν λοιπόν χρησιμοποιείται ως συνώνυμο του λεξήματος [επιτηδεία διεξαγωγή υποθέσεως] χρησιμοποιείται περιοριστικά, μόνο με την εύσημη πλευρά του. Επειδή και η ίδια η λέξη *εκτέλεση* χρησιμοποιείται και εύσημα και κακόσημα (επιτυχημένη / αποτυχημένη εκτέλεση εργασίας), η παράθεση του *χειρισμός* είναι εύστοχη, αλλά ο ορισμός πρέπει να διαφοροποιηθεί με απαλοιφή του όρου «επιτηδεία».

4.4 Πληρότητα συνωνύμων και αντωνύμων

Θα μπορούσε κανείς να επισημάνει και απουσίες σημασιών-υποπεριπτώσεων στον αυτό εννοιολογικό κόμβο. Π.χ. η μουσική χρήση του όρου *εκτέλεση* υπάγεται σε αυτόν τον κόμβο (υπό άλλη θεώρηση, θα έπρεπε να υπαχθεί σε άλλον κόμβο).

4.5 Σημασιολογική και υφολογική σήμανση του γλωσσικού υλικού

Πολύ μεγάλης σημασίας αποδεικνύεται η χρήση υφολογικών χαρακτηρισμών, όπως και στη λεξικογραφία εν γένει. Σε έργα όπως τα ονομαστικά λεξικά, στα οποία οι ορισμοί δεν είναι υποχρεωτικοί, ή έχουν περιορισμένη εμφάνιση, οι χαρακτηρισμοί επιπέδου γλώσσας (οικείο, λαϊκό, λόγιο, αργκό, μειωτικό κ.λπ.) παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή της κατάλληλης λέξης σε σχέση με την κατάσταση επικοινωνίας.

Στο *Αντιλεξικόν* δεν σημειώνονται συχνά χαρακτηρισμοί (στην ενότητα 8 π.χ. υπάρχει [ειρων.] ήρωας), μια αναθεωρημένη μορφή του όμως θα έπρεπε να έχει συστηματικά επιλεγμένους χαρακτηρισμούς. Στην παράγραφο των ουσιαστικών, λέξεις όπως *ζάμωμα*, *γένωμα*, *εργάτης*, *κάπος* δεν μπορούν να μείνουν ασχολίαστες για τον χρήστη. Επίσης, τα *εκτέλεσις* – *επιτέλεσις* θα άξιζε να σχολιαστούν εκτενέστερα, γιατί αποτελούν συχνό πρόβλημα για τον χρήστη με ποιες λέξεις συνδυάζονται. Δοθέντος ότι ο Βοστταντζόγλου περιλαμβάνει ένα είδος συχνών, χαρακτηριστικών συνεμφανίσεων (βλ. ενότητα 8: άμεσος-, φυσικός- αυτοργός κ.ά.), θα μπορούσαν σε ορισμένες επιλεγμένες περιπτώσεις να δίνονται τέτοια παραδείγματα χρήσεως που θα αποσαφηνίζουν με ποιες λέξεις συνδυάζονται παραπλήσιοι, δυσδιάκριτοι σημασιολογικά όροι, όπως τα *επιτέλεση* – *εκτέλεση*.

5. Η ηλεκτρονική απεικόνιση του *Αντιλεξικού*

Η ηλεκτρονική απεικόνιση του αντιλεξικού έγινε σε MS Access 2003. Αρχικά, έγινε προσπάθεια να σχεδιαστεί η βάση δεδομένων με τρόπο τέτοιο που να απεικονίζει το σύνολο των πληροφοριών για τις εγγραφές του *Αντιλεξικού* χωρίς επιπλέον σχόλια ή παρεμβάσεις με εξαίρεση τις περιπτώσεις εκείνες που αυτό κρινόταν απολύτως απαραίτητο για τεχνικούς λόγους. Στη συνέχεια, καταχωρήθηκε ικανός αριθμός λεξημάτων του *Αντιλεξικού* από την κατηγορία «ΚΙΝΗΣΙΣ» για να φανεί αν υπάρχουν ελλείψεις κατά τον σχεδιασμό, ώστε να σχεδιαστεί εκ νέου η βάση και να καλυφθούν οι όποιες σχεδιαστικές αδυναμίες. Τέλος, προστέθηκαν λειτουργίες, όπως ερωτήματα και φίλτρα, προκειμένου να μπορεί ο χρήστης να προχωρήσει σε περισσότερες και πιο συγκεκριμένες αναζητήσεις.

Ο τρόπος με τον οποίο προβάλλονται οι πληροφορίες του *Αντιλεξικού* στην αντίστοιχη καρτέλα της βάσης ποικίλλει προκειμένου να μπορεί να καλύψει τις απαιτήσεις. Η καρτέλα «Αντιλεξικό» περιγράφει λεπτομερώς τη «γεωγραφική» θέση της κάθε εγγραφής μέσα στο λεξικό, αναπαριστώντας κατά το δυνατό την πραγματική σελίδα του *Αντιλεξικού* από την οποία προήλθε. Στην καρτέλα αυτή, προσπαθήσαμε να απεικονίσουμε τόσο τις σχέσεις συνωνυμίας και αντωνυμίας που εντοπίστηκαν προηγουμένως όσο και τις επιμέρους λεπτομέρειες που παραθέτει ο Βοστταντζόγλου για την κάθε εγγραφή είτε πρόκειται για υποσημειώσεις είτε για επιπλέον διευκρινίσεις. Η Εικόνα 6 απεικονίζει μια πραγματική εγγραφή του *Αντιλεξικού*.

Όπως φαίνεται από την Εικόνα 6, οι πληροφορίες που προκύπτουν από την καρτέλα «Αντιλεξικό» είναι οι εξής:

Εικόνα 6: Η ηλεκτρονική εγγραφή του λεξικού (πλήρης προβολή)

Αρχικά, δηλώνεται η εγγραφή, λεπτομέρειες της οποίας ακολουθούν παρακάτω (εδώ επιλέχθηκε η εγγραφή «κίνησις»). Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε για το μέρος του λόγου (εδώ «Ουσιαστικό») και το γένος της εγγραφής (εδώ «Θηλυκό – ενικός αριθμός»).

Ακολουθούν πληροφορίες για τη γεωγραφική θέση της εγγραφής στο «Αντιλεξικό» απ' όπου προκύπτει ότι μπορεί κανείς να βρει τη συγκεκριμένη εγγραφή στην κατηγορία 7 και συγκεκριμένα στην ενότητα 320, παράγραφος 1, περίοδος 1, υποπερίοδος 1. Ο Βοστταντζόγλου δεν παραθέτει κάποιο ερμηνευτικό σχόλιο ή υποσημείωση για τη συγκεκριμένη εγγραφή, οπότε τα σχετικά πεδία μένουν κενά. Μας παραπέμπει όμως στην ενότητα 1013, πράγμα που φαίνεται και στην εικόνα μας και μας πληροφορεί ότι πρόκειται για μη κοινό τύπο, πληροφορία που έχει επίσης απεικονιστεί. Τέλος, παρατηρούμε ότι δεν έχει επιλεγθεί το πλαίσιο «Φράση», πράγμα που σημαίνει ότι η συγκεκριμένη εγγραφή δεν αποτελεί φράση.

Στις στήλες που ακολουθούν προσπαθήσαμε να συγκεντρώσουμε τις γειτονικές εγγραφές της υπό εξέταση εγγραφής προκειμένου να αναπαραστήσουμε την πραγματική ενότητα, παράγραφο, περίοδο και υποπερίοδο έτσι όπως αυτή εμφανίζεται στην πραγματική σελίδα του *Αντιλεξικού*. Έτσι, πατώντας κανείς στο πλήκτρο με σύμβολο τα «γυαλάκια» δίπλα στο «Εγγραφές ανά ενότητα» εμφανίζεται το σύνολο των εγγραφών της συγκεκριμένης ενότητας. Αντιστοίχως, πατώντας κανείς το πλήκτρο με τα «γυαλάκια» δίπλα στο «Εγγραφές ανά παράγραφο» εμφανίζεται το σύνολο των εγγραφών της συγκεκριμένης παραγράφου κ.λπ. Όσον αφορά στο πεδίο «Αντ. Ενότητα» που βρίσκεται στα δεξιά της οθόνης, θα πρέπει να θυμίσουμε ότι θεωρητικά αναπαριστά τη σχέση αντωνυμίας στο *Αντιλεξικό* όμως ουσιαστικά πρόκειται για σχέση αντωνυμίας μεταξύ των ονομάτων των ενοτήτων και όχι των παραγράφων ή των εγγραφών που οργανώνονται κάτω από αυτές. Με αυτή τη λογική, στο πλαίσιο που ακολουθεί παρατίθεται το σύνολο των εγγραφών της αντίθετης κάθε φορά ενότητας χωρίς περαιτέρω κατηγοριοποίηση των εγγραφών σε παραγράφους, περιόδους ή υποπεριόδους.

6. Συμπεράσματα – συνέχιση της εργασίας.

6.1 Βασιζόμενοι στα στοιχεία που προέκυψαν από την κωδικοποίηση και επεξεργασία των δεδομένων όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι για να αποτελέσει το *Αντιλεξικό* τη βάση για τη δημιουργία ενός σύγχρονου εννοιολογικού λεξικού απαιτείται η ανάδειξη των σημασιολογικών σχέσεων που λανθάνουν και η συστηματική καταγραφή τους σε όλο το υλικό, πράγμα που σημαίνει σε μεγάλο βαθμό

αναδιάρθρωση της υπάρχουσας ύλης. Η προσθήκη νέων σημασιολογικών σχέσεων, όπως της αιτίας, της χρονικής ακολουθίας, του ρόλου κ.λπ. καθώς και η χρήση και η εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να επιτραπεί η κατά το δυνατόν λειτουργικότερη παρουσίαση/προβολή της λεξικής πληροφορίας.

6.2 Ο καθαρισμός του υλικού του *Αντιλεξικού*, σε ό,τι αφορά εσφαλμένες εγγραφές, τυφλές παραπομπές ή προβληματικές καταχωρίσεις πρέπει να συνεχιστεί μεθοδικά σε όλο το υλικό.

6.3 Παράλληλα, είναι αναγκαίος ο εμπλουτισμός του λημματολογίου με νέο σύγχρονο υλικό (τόσο σε επίπεδο νέων λέξεων όσο και σε επίπεδο νέων σημασιών των λέξεων) και η αφαίρεση πεπαλαιωμένων και εν αχρησία λέξεων. Η σύγκριση με τα λημματολόγια σύγχρονων καθιερωμένων λεξικών, όπως τα ΛΝΕΓ2 και ΛΚΝ, καθώς και η συστηματική έρευνα σε μεγάλα σώματα κειμένων για νέες σημασίες και χρήσεις, κρίνεται απαραίτητη. Θα ήταν επίσης χρήσιμος ο εμπλουτισμός του υλικού του *Αντιλεξικού* με περισσότερους φρασεολογισμούς.

6.4 Τέλος, η συστηματική σήμανση του λεξιλογίου με ένα οικονομικό σύστημα υφολογικών χαρακτηρισμών θα αναβαθμίσει ουσιαστικά το συνολικό υλικό αυτής της βάσης.

7. Βιβλιογραφία

1. Hullen, Werner. 2004. *The History of Roget's Thesaurus*. Oxford University Press.
2. Μοτσίου, Β. 1994. *Στοιχεία Λεξικολογίας*. Αθήνα: Νεφέλη.

Λεξικά

3. Βοστταντζόγλου, Θεολόγος. 1962. *Αντιλεξικόν ή Ονομαστικόν της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα.
4. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. 1998. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη. [=ΛΚΝ]
5. Μπαμπινιώτη, Γ. 2004. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ. [Β' ανατ. της Β' έκδ.2002=ΛΝΕΓ2]
6. Σακελλαρίου, Χ. 2002⁹: *Λεξικό Συνωνύμων*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Λέξεις-κλειδιά: **λεξικολογία, λεξικογραφία, λεξική σημασιολογία, επεξεργασία φυσικής γλώσσας, ιεραρχίες, εννοιολογικό λεξικό**